

Anmeldelser

| MARIAN ULLÉN: *En medeltida bildvärld. Dädesjö gamla kyrka*, Medströms Bokförlag, Stockholm 2020, 191 s., 331 SEK, rigt illustreret med farvebilleder af Mikael Ullén.

Bogen hæver sig langt over, hvad man normalt vil forvente af en kirke-monografi, og udmærker sig ved også at have interessante danske implikationer. Dädesjö Kirke i Småland, hvoraf skibet ved et lykketræf er reddet fra nedrivning, er dendrokronologisk dateret til 1179-87 og har sjældne tagfodsbrædder med 41 indskårne og ristede fremstillinger af kæmpende mennesker, dyr og fabeldyr, der for manges vedkommende må være hentet fra et tidligt physiologus-håndskrift.

Mens den kun lidt senere Smålandslov anviser kollektivt kirkebyggeri (i træ) synes Dädesjö's stenkirke at have hørt til et stedligt familiegods og at være grundlagt af jarlen Guttorm. Gennem hans datter og hendes søn med Valdemar Sejr blev han stamfader til Hertug Knud af Estland (død 1260), som er begravet i Sorø og har sit våben malet i klosterkirken dér, og dennes søn rigsråd Svantepolk Knutsson.

Marian Ullén foreslår Svantepolk som bekoster af kirkens største skat, en fuldstændig bemaling fra vistnok 1280'erne, der tænkes skabt som en art sjaelegave for faderen og hans hustru. I korbuen ser man nemlig en frontalt stående fornemt klædt verdslig mand uden glorie men med krone og skriftbåndet „Canutus“ (Knud) overfor en ligeledes kronet kvinde, af hvis skriftbånd kun læses „Ca...“ (Catharina?). Altså en dansk-svensk hertug afbildet i sin svenske slægtskirke. Forfatteren nævner som nærmeste sidestykke et kalkmaleri af (formentlig) kong Knud 6. i Stehag kirkes korbue i Skåne, hvortil hører overskriften cnvt r(ex) (Knud konge). Nederst i Dädesjö kirkes korbue findes der endvidere en runeindskrift, „Sigmunder“, der med god grund er opfattet som malerens navn.

I øvrigt har væggene lange friser med scener af Jesu lidelseshistorie og Skt. Nikolajs legende, den sidste med en enestående fremstilling af pilgrimme på vej til helgenens grav i Bari. Helt unikke og bedre bevaret er træloftets 30 medaljoner, der viser Jesu Barndomshistorie, evangelisterne, Moses og Abraham samt sjældne motiver af Stefan Staldrengs fantastiske historie. Den sidste er også fortalt i en svensk folkeviser. Og i det hele taget udmærker malerierne sig ved deres præg af ro-

mantisk og høvisk folkevisekultur med yndefulde bevægelser, livlig gestik og opfindsomme detaljer.

Brugen af runer, også i en af medaljonerne, lader ikke tvivl om, at maleren var lokalt funderet. Men forfatteren viser, at Sigmund også må have haft en højere skoling, vel i stiftsbyen Växjö. Og hun finder, at de dramatiske „skarpvinklede draperinger“ tyder på saksisk påvirkning, som den også findes i Gotlands ældste glasmalerier. Man kunne også se et mere alment slægtskab med kalkmalerierne i Hackås kirke i Jämtland, der dog snarest har norsk-engelske forudsætninger.

Figurmalede trælofter fra højmiddelalderen er sjældne. Marian Ulléns forgænger Bengt G. Söderberg nævner et træloft i Tidserums kirke i Östergötland med medaljoner som Dädesjös. Som europæiske si-destykker kan blot anføres et par stykker såsom i Zillis i Schweiz, i Peterborough i England og i Michaelskirken i Hildesheim, hvis malerier også står Dädesjös stilistisk nær. De svenske malerier står bestemt ikke tilbage for de nævnte europæiske. Og Marian Ulléns fornemme bog burde snarest føre frem til en international publicering.

Ebbe Nyborg

| UWE ALBRECHT (UDG.): *Corpus der mittelalterlichen Holzskulptur und Tafelmalerei in Schleswig-Holstein. Band IV,1-2. Die Kirchen im Landes-
teil Schleswig*, Verlag Ludwig, Kiel 2019, 1152 s., rigt farveillustreret, 149 euro.

De to bind er udprægede katalogværker og tilhører en serie, der publicerer middelalderlig træskulptur og tavlemaleri i Slesvig-Holsten og Lübeck. Tidligere bind omfatter Lübeck og museerne i Sydslesvig, de to foreliggende værkerne i Sydslesvigs kirker, mens planlagte bind vil omhandle Nordslesvigs (Sønderjyllands) og Holstens.

Der er, som det fremgår af sidetallet, tale om et ufattelig righoldigt materiale, der ikke blot omfatter altertavler, krucifikser og helgenfigurer men også alterbordsforsider, læsepulte, sakramentskabe, lektoriebrystninger, kor- og prædikestole samt noget så sjældent som en mid-
delalderlig orgelfacade i en landsbykirke. Vel er der ingen rigtig romanske stykker, men 1200-tallets fascinerende unggotik er rigere repræsenteret end i noget andet europæisk område bortset fra Nordslesvig og Gotland. Påfaldende meget stammer også fra 1300-tallet og årtierne omkring 1400. Men hovedmængden udgøres af senkatolske krucifikser og krucifiksgrupper samt store figurrige altertavler med forbløffende velbevaret tavlemaleri på fløjene. Disse værker dominerer ikke mindst vestpå i Ejdersted og Nordfrisland, hvor en tydelig nederlandsk indflydelse gjorde sig gældende.